

Uddelerliv i Brugsen i Feldballe

Stig Rasmussen, Ebeltoft

Feldballe Brugsforening blev grundlagt i 1915. Den første uddeler, Jens Andersen Jensen, døde i 1941, og derefter blev Bent Rasmussen ansat som ny uddeler. Samme år blev han gift med Lis. Det var i høj grad et uddelerpar, der blev ansat, for uddelerkonen skulle stå for kost og logi for folkeholdet og traktering af bestyrelsen ved dens møder.

Lis og Bent Rasmussen fik fire sønner. Stig var nr. tre i rækken og blev født i 1950. Hans barndom kom altså til at ligge i højkonjunkturen i sidste halvdel af 1950'erne og i de "glade 1960'ere", hvor økonomien buldrede derudaf, hvilket Brugsen i Feldballe i allerhøjeste grad også mærkede.

Stig fortæller om sin barndom som uddelersøn i Feldballe:

Pligter

Det var en selvfølge, at vi drenge hjalp til i Brugsen. Min ældste bror Torben, der var født i 1944, blev endda udlært fra Brugsen derhjemme.

En af de tilbagevendende pligter var at veje af. Varerne kom til Brugsen i sække, og så skulle vi veje af i poser. Kaffen kom i 5 kg. Plasticposer, og så skulle vi veje af i 250 g og 125 g poser.

Hønsepillerne kom i 50 kg sække og skulle vejes af i 5 kg poser o. s. v.

Så skulle der ryddes op i papkasser og flasker, og varer skulle op på loftet eller ned i kælderen og så ind i butikken, når der blev brug for dem. Øllerne stod i de store trækasser med 50 i hver nede i den kølige kælder og skulle også slæbes op. Der skulle pumpes blå afgiftsfri benzin og petroleum op, så det var klar til vareturere. Det var en håndpumpe med fem liter ad gangen, og ofte var det i 30 liters dunke – så det tog sin tid.

Vi var også tit med på vareturere ud i oplandet og hjalp til der. Det var en de mere spændende pligter.

En blandet landhandel

I Brugsen kunne man få alt. Ud over almindelige købmands- og kolonialvarer havde vi manufaktur- og grovvarer af enhver art – og hvad vi ikke kunne have hjemme hele tiden, kunne bestilles.

Men vi solgte også diverse foderstoffer til kvæg og fjerkræ, pakket i sække med 50 kg. Der var også salg af bl.a. hønsepiller i løs vægt - næsten alle havde jo en lille hønsegård i baghaven, med nogle få høns. Der var salg af diverse gødningsstoffer.

Brugsen ca. 1950. Bemærk den gamle benzinstander. Både Ebeltoftvej og Kejlstrupvej går helt op til husene. Mon det er uddelerparret på vejen – døren til uddelerboligen bag dem står åben. Udvidelse til to butiksvinduer skete 1949.

Der var salg af galvaniserede drikkebrug og foderbrug, salg af hønsetråd og tråd til hegn og hegnspæle, hegnsklokker, salg af grimer og kotøjr m.v. Vi havde søm, skruer, hængsler og værktøj.

Hele dette udvalg var på loftet hen over lageret, og vi havde en lem i loftet og et lille hejseværk, så vi kunne få varer op og ned fra loftet.

Der var også salg af diverse byggematerialer og et stor salg af cement, som vi fik direkte fra Aalborg Portland. Også salg af træ og troltexplader til isolering og lyd-dæmpning. Salg af maling, pensler m.v. og salg af tapet.

Vi havde forskellige former for gift til landmændene, giften opbevaredes i et aflåst skab på lageret.

Vi solgte landbrugsredskaber som greb, le, skovle, river m.v. Stort salg af gummistøvler, sokker og hjemmesko. Vi havde en lille manufakturafdeling med salg af undertøj, strømper m. m., og der var salg af metervarer, f. eks stof til kjoler, duge og gardiner.

Af specielle ting var der salg af ost skåret af hele oste, som opbevaredes i kælderen, der var islandske spegesild, som stod i en tønde i kælderen, og der var skrå og snustobak, der havde hver sin hylde i kælderen.

Salg af patroner til jægerne, og til nytår havde vi et stort udvalg af fyrværkeri.

Brugsen ca. 1960. Kejlstrupvej er nu forlagt mod syd, den gamle vej er blevet til gårdsplads og legeplads for uddelerens familie. I forgrunden gravhunden "DAX", vi havde flere af slagsen i tidens løb, og de hed altid DAX. Der stilles et udvalg af havemøbler frem, så det er nok forår. Foto lånt af Stig.

Mange havde fået gaskomfur, så der var altid travlt med at bytte gasflasker, når folk kom med en tom 11 kg. gul BP-flaske. Og folk havde en sær evne til at gå tør for gas i weekenden, så måtte vi ud med en ny flaske. Senere fik folk oliefyr, og vi havde stort salg af fyringsolie.

Salg af hårde hvidevarer var der også: "Major" køleskabe og fryserne, produceret hos FDB i Viby, og senere fra omkring 1960 solgtes et hav af "Jensen" TV. Så ja, det var i høj grad en blandet landhandel.

Benzin

Benzinen var en vigtig sag. BP-standeren ude ved Ebeltoftvej var der i hele min tid hjemme. Den forsvandt nok først med den store ombygning i 1979.

Lufthavnen gav også omsætning i benzinen. Der var altid nogle i Feldballe, der havde et fritidsjob med at holde de 10 – 15 biler, Østergaard Udlejning havde stående ved lufthavnen, tankede. De skulle altid være fuldt tankede, når en kunde lejede dem. Det stod på i hele min tid – lufthavnsterminalen flyttede først til den nuværende beliggenhed i begyndelsen af 1980'erne.

Fra midt i 1960'erne, hvor Molslinjen begyndte at sejle fra Ebeltoft, havde vi også de store færgetræk gennem Feldballe. Det gav en god strøghandel i benzinsalget.

Ud over det normale benzinsalg solgte vi også afgiftsfri blå benzin, især til landmændene og til skovarbejderne til deres motorsave. Den blå benzinpumpe stod ved siden af udhuset ved Ebeltoftvej. Herfra skulle benzinen pumpes op med håndkraft og fyldes i 5 liters dunke. Skovarbejderne kom typisk og hentede flere dunke, før de tog på arbejde ved 7-tiden om morgenen. Salget af den afgiftsfrie benzin gav også en del regnskab i forhold til toldvæsnet – det var helt umuligt at få regnskabet til at stemme præcist, så der skulle altid fifles lidt med det.

Vareture

Der blev kørt vareture flere gange om ugen. Det begyndte med, at når jeg mandag fik fri fra skole, så cyklede jeg til Krakær, Ulstrup og Ørnbjerg Mølle, rundt til alle gårdene og husene for at hente "ordresedler". Det samme skete onsdag til Kejlstrup, Møllerup, Bjødstrup og Essig. To dage efter kørte vi så ud med varerne. Det var jo lang tid, før alle havde fået telefon og kunne ringe deres ordre ind. Der var også en tur til Taastrup og til Taastrup Sand.

Klar til varetur, det er Stig forrest, ca. 1956. Chauffør Hans Jørgen Jensen bag Stig, øvrige på billedet er ansatte i Brugsen. Foto lånt af Stig

På vareturene indsamlede vi æg fra gårdejerne, som så blev sendt til Århus. Mange gårdejere havde virkelig mange høns og deraf mange æg. På vareturene havde vi masser af blå (afgiftsfri benzin) med til gårdene. Vi havde også meget petroleum i 30 l. dunke med. Mange havde jo ikke elektrisk lys, så petroleum var til petroleumslamperne. Vi havde også koks og briketter med nogle gange.

Mange steder blev der kræset for os, når vi kom med varerne. På Ørnbjerg Mølle fik vi altid varmt franskbrød og kaffe og enkelte gange endda en bedre frokost. Nogle steder varm nybagt kringle. Så det var godt at være med på turene, der faldt altid noget af – bolsjer, frugt og lign.

I 1964 blev brugsen udvidet og butik og indgang blev flyttet til Ebeltoftvej. Samtidig blev indført delvis selvbetjening.

Udlejning

Min far udlejede også Ferm vaskemaskiner, og hver aften måtte vi ud og hente vaskemaskinen og flytte den til en anden familie, som havde bestilt en vaskemaskine for en dag. Vaskemaskinen var fars egen og kom altså som sådan ikke Brugsen ved.

Far udlejede også service til folk, der skulle have fest, konfirmation og fødselsdag - der var alt, så man kunne dække op til 150 personer. Servicet var oprindeligt Brugsens, men på et tidspunkt var det blevet så skåret, at far ikke syntes, han kunne være bekendt at leje det ud. Og så bestyrelsen ikke ville investere i et nyt sæt, købte far selv et nyt sæt og derefter foregik udlejningen altså som hans lille private side-forretning.

Storfamilien i Brugsen

Vi var ikke alene far, mor og fire børn i Brugsen. Ud over det bestod "familien" af fire ansatte: en lærling og to kommis'er samt en ung pige i huset.

Alle fire medhjælpere var på både kost og logi og havde deres værelser på loftet over uddelerboligen. De spiste med ved alle dagens måltider: morgenmad, formiddagskaffe, middagsmad, eftermiddagskaffe, aftensmad og aftenskaffe.

Kommis'erne havde fri om søndagen, men de kom jo tit fra andre egne af landet og havde ikke familie lige om hjørnet. Derfor var de også hos os og spiste med om søndagen.

Søndags-eftermiddagshygge i uddelerhaven ca. 1960. Uddelerparret Lis og Bent, samt tre drenge, der fra venstre er naboens søn Lars, Stigs lillebror Erik, samt Stig med den uundværlige gravhund "DAX". I baggrunden soveværelsesvinduet. Foto lånt af Stig.

Som børn havde vi meget sjov af at have de mange unge mennesker med i familielivet – det gav måske nok mindre privatliv i selve familien, men det tænkte vi ikke på. Vi havde jo ikke prøvet andet.

Mange af kommis´erne opretholdt kontakten til os efter at de havde forladt os, ofte fordi de havde fået en uddelerstilling et andet sted. Jeg husker, at en af dem var endt på Grønland og hvert år til jul sendte en laks til os.

Som ved alle brugser var det sådan, at lærlingen gik i

karrygul kittel, mens de udlærte kommis´er gik i hvid kittel med slips.

Bestyrelsesmøderne foregik hos os, og derudover var der et samarbejde med erfaringsudveksling mellem brugserne på Djursland. Så vi kom også til at kende Thomsens i Tved, Jensens i Rønde, Albrechtsen i Thorsager o. s. v.

Udviklingen gik hurtigt i 1960´erne. 1964 blev Brugsen afgørende udvidet og moderniseret. Indgang og facade blev flyttet om til Ebeltoftvej, så Brugsen fik et helt andet og mere moderne udseende. Der blev indført delvis selvbetjening, så kunderne selv kunne bestemme, om de ville tage varerne selv eller modtage dem på gammel vis oppe ved disken. Det var faktisk ret fremmeligt den gang.

Regnskab

Folk købte på kontrabog i Brugsen. Alle havde en sort kontrabog, som varerne blev skrevet ind i, og så blev bogen gjort op en gang i måneden, og der blev betalt.

Det var hårdt for far hver måned at skulle igennem alle kontrabøgerne og have gjort op. Og så havde snart den ene, snart den anden, glemt at få bogen med. Far sad og tærskede i de 150 kontrabøger hver måned, og så måtte han ikke forstyrres.

Der blev en del diskussion, da Brugsen i 1967 gik over til kontant betaling. Nogle kunder forlod os simpelt hen i vrede. Men lige så stille vendte de tilbage. Det var en stor forbedring for Brugsen og ikke mindst for far.

De andre købmænd

Fra gammel tid var der tre købmænd i Feldballe, men jeg har kun kendt en enkelt, nemlig den i den store hvide villa på Lufthavnsvej, som Sigvald Rasmussen havde. I min tid var Søren Thomsen købmand der, men det var stadigvæk Sigvald, der ejede bygningen. Søren blev senere fagforeningsformand i Rønde. Jeg gik i skole med Søren's søn Hans Christian.

Hos Søren kunne man kun få de almindelige købmands- og kolonialvarer. Kunderne var først og fremmest de helt nære beboere i selve byen. Jeg tror, butikken ophørte allerede tidligt i 1960'erne.

Større var købmandsbutikken i Taastrup, som Haagensen og senere Philipsen havde. Her var der tale om en rigtig købmandsgård med "blandet landhandel" som os i Brugsen. Haagensen havde også benzinstander ud mod Ebeltoftvej.

Videre

Jeg begyndte at gå i realskole på Rønde Kursus i 1966, men jeg fortsatte med at hjælpe til i Brugsen. Vi var et slæng fra Feldballe, der cyklede til og fra Rønde hver dag.

Da jeg var færdig med realskolen i 1968, tog jeg handelseksamen på Århus Købmandsskole i Hans Broges Gade og havde så fået en elevplads i Provinsbanken i Rønde hos Børsting, til start 1. august 1969. Men jeg blev boende derhjemme og hjalp stadigvæk til, når der var brug for det.

Jeg var soldat i Skive og Randers i 1972, og derefter fem år i forskellige bankafdelinger i Århus-området, før jeg kom til Provinsbanken hos Jørgen Børsting i Rønde og efter fusionerne af bankerne til sidst i Danske Bank under Carsten Skivild.

Far gik på pension som brugsuddeler i 1979.

Jeg blev gift med Anni i 1986. Hun var ansat i Handelsbanken i Ebeltoft, så vi købte hus der. Men jeg blev ved med at dyrke sport i TGF og var kasserer i TGF i 24 år til 1993. I mange år var jeg også med i Feldstrup Revyen i Feldballe, selv om jeg boede i Ebeltoft.

Jeg gik på pension i 2013 i forbindelse med at Danske Bank nedlagde afdelingen på Hovedgaden i Rønde. Anni og jeg bor nu som pensionister i Ebeltoft.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen på grundlag af samtaler med Stig Rasmussen forår 2021